ספר היחש
מן
משפחת
שטיינבערג

ספר היחש

מן

משפחת
שטיינבערג

קורות יוצאי חלציה וכל מעשה תקפם וגבורתם
ומפעלם בתור מנהיגים ואדירי התורה מקץ
המאה השניה לאלף הנכחי עד ימינו אלה.

מעבד על פי המקורות

מאת

חיים דובעריש פריעדבערג

אנטוורפן
תרצ״ה

Tombe au Cimetière de la ,,Machsike Hadas'' à Putte (Holl.).

בית הספרים הלאומי
והאוניברסיטאי
ירושלים

Grand Rabbin Abr. Menachem Mendel Steinberg.

Tombe de Rabbi Schalom Schachna. Déc. à Lublin 1559.

Tombe de Rabbi Schemaja Steinberg. Déc. à Seretli 1865.

Tombe de Rabi Meir Steinberg. Déc. à Sereth 1903.

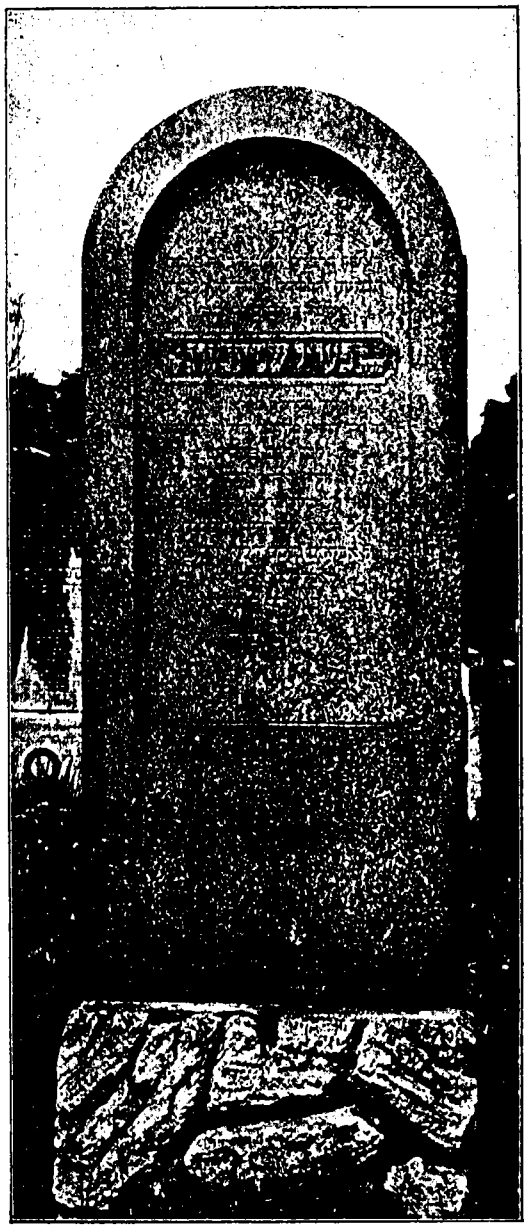

Tombe de Mme Perla Steinberg. Déc. à Vienne 1916 (Zentralfriedhof, Gruppe 52, Reihe 25, Grab N° 6).

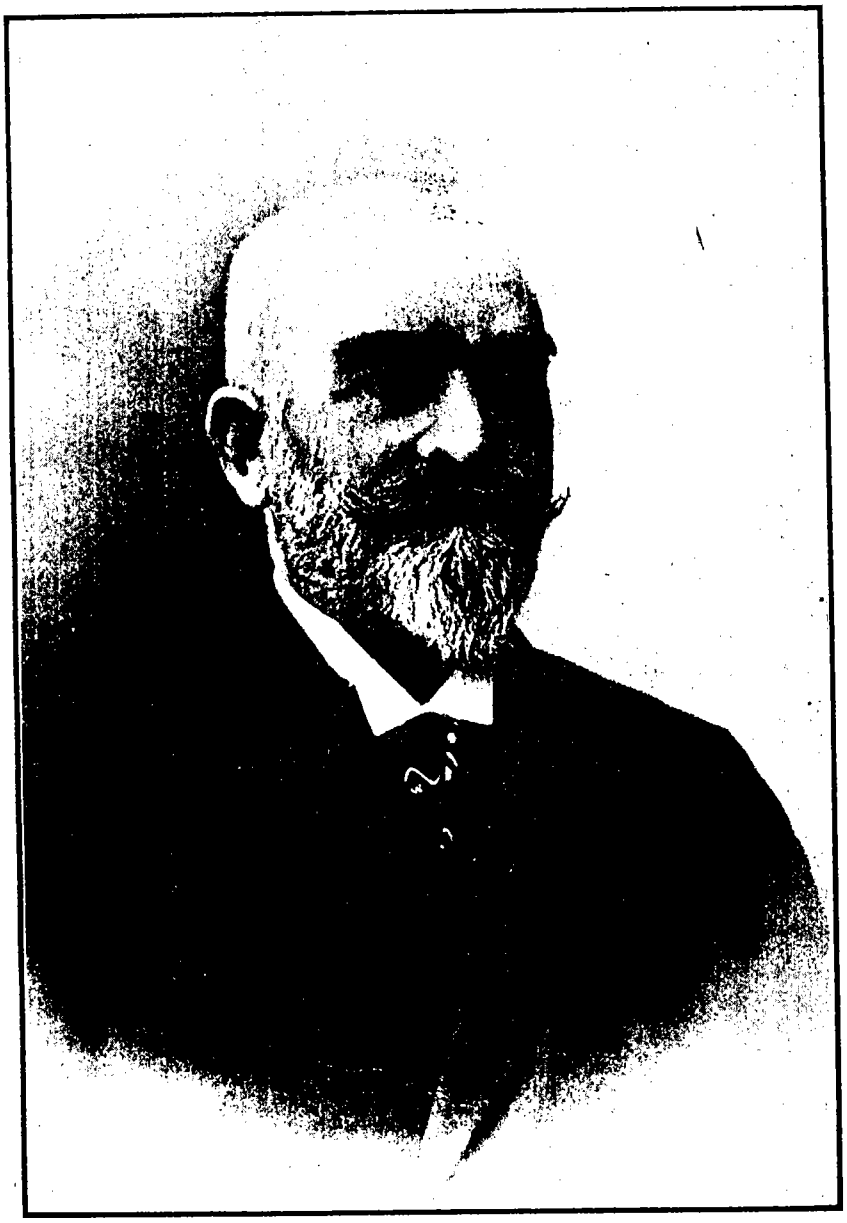

Meschulam Steinberg.

Jacob Saul Steinberg.

Gusta Steinberg — Margulies.

פסוקים שחבר ומרן זרקא בקרסי זהב מזופז האחד המיוחד בתוך עדת
יעקב ההולך ונושא דגל מחנה ישראל הגאון רש"י עותינו הגר המערבי
המשומש ביום ובלילה כבוד מהרר שכנא יצ"ו על עניין קדושין ובפרט על
קדושי' כמר משה בן השר הרופא המומחה כמר' שמואל ועזי יזייא' ,
שקידש מר' ברוינדל בת מנוח המכונה הענדל מקראקא ; ובכאן הראה
מתוך פלפול הדבר שהם קידושין עוברים ושכל בני ישראל יהיו מזהרים
בה כי היא אשת איש של כמר משה הנ"ל ; . ומי שרוצה
לראות כתיבת יד וחתימתו של הגאון הנ"ל יבא ויבך
על כמר' משה הנ"ל ויחנא בידו כל חפצו ;
נדפס פה קראקא הבירה
על יד
יהנים העליץ

BRITISH MUSEUM

אילן היחש

ה״ר שלום שכנא (מת ערך ר״ל).

ה״ר יוסף יוסקי (מת רס״ז). ה״ר יצחק (מת ערך רמ״ד).

ה״ר פסח (מת ערך ש׳). ה״ר שלום שכנא (מת שי״ט).

ה״ר ישראל (מת ערך ש״ד). מ׳ גולדה (מתה שי״ג).

ה״ר יצחק (מת שס״ה). מ׳ רבקה

ה״ר צבי הירש.

ה״ר משה.

ה״ר מרדכי. ה״ר אהרן.

ה״ר שמואל (מת תקי״ט). ה״ר אברהם (נפטר תקכ״ה). ה״ר ישראל. ה״ר יצחק אייזק. ה״ר יהושע (מת תקי״א).

ה״ר אלעזר. ה״ר שלמה זלמן (מת תקמ״ט). ה״ר שמעיה (מת תקפ״א).

ה״ר מרדכי.

ה״ר יוסף אלעזר (נפטר תרי״ב).

ה״ר שמעיה (מת תרכ״ה). ה״ר יצחק.

ה״ר מנחם מענדל. ה״ר מאיר (מת תרס״ג).

ה״ר אברהם מנחם מענדל (מת תרפ״ח.) ה״ר יוסף אלעזר. ה״ר משלם (מת תרס״ג). ה״ר יעקב שאול (מת תרע״ג).

922.962
STEIN

למען ידעו דור אחרון בנים
יולדו יקמו ויספרו לבניהם:
(תהלים ע"ח, ו')

בית הספרים הלאומי
והאוניברסיטאי
ירושלים

פרק ראשון.

מחצי המאה השניה והלאה מאלף הנכחי, גדלו כנסיות הישראליות שבארצות פולניה וליטה, ויהי מספרן הלך וגדל, ומיום ליום נתרבו שכונותיהן, מן הפליטים אשר שתו את קבעת כוס התרעלה, והיו אנוסים לעזוב את ארצות מולדתם במדינות אשכנז, ובימי גלותם לתור להם מקום מנוחה, דרכו כפות רגליהם על ארצות הסלאוים, ויתישבו פה בין אחיהם 1).

הודות לעמל ידיהם וחריצותם של היהודים בארצות האלו, הוטב מצבם הכלכלי לאט לאט, ובאותה המדה שגשג גם מצבם התרבותי וילכו שלובי זרוע יחדו. אחדים מבני ישראל מן התושבים שבמדינות ההן, הצליחו וגם עשו פרי, ויזכו לעלות על מרום פסגת ההצלחה והאושר, וזעיר שם נעשו לעמודי הכסף, אשר המלכים, הרוזנים והאצילים היו נשענים עליהם, ואחד האנשים המובחרים האלה היה ה"ר שלום שכנא. האיש המורם מעם הזה שעלה על רבים מבני גילו בכשרונותיו הנעלים, גר לפָנים, כנראה, בעיר בריסק שבמדינת ליטה, שהיתה אז סניף לארץ פולניה, ויחננו ה' בהון ועושר רב, מכמני זהב ונטילי כסף, והנסיך ויטולד היאגילוני (המולך בשנות קמ"א־ק"ץ) בחר אותו לאיש סודו, ושם על שכמו את משרת גובה־המסים 2).

תעמולת ה"ר שלום שכנא ועבודתו בגבית הארנוניות הפיקו רצון הנסיך, ולאות תודה ותהלה נתן לו בחור מנחה שני כפרים ושדות שבמחוז ולאדימיר.

ויהי אחרי מות הנסיך הנזכר בשנת ר"ץ, וימלא מקומו אחריו הנסיך שוידריגעללה זיגמונד, ואף הוא מנה את ה"ר שלום שכנא לאיש אמון־בו, ויפקידהו לחוכר המסים וסוכן על המכסים שבעיר ולאדימיר 3), ואחרי כן, בשנות ר"־ר"ח, אשרו המלך קאזימיר הרביעי גם הוא מצדו להיות גובה מסי־המלך בהערים לבוב וגרודק 4), ותהי המשרה הזאת בידיו עד יום מותו ערך שנת ר"ל.

באחרית ימיו העתיק ה"ר שלום שכנא את מקום מגורו עירה לבוב, וכל המסים

---

1) גרץ־שפ"ר, דברי ימי ישראל, חלק ששי עמוד 260.

2) מיזל, קורות היהודים בפולניה, חלק ראשון עמוד 69.

3) ה"ר שלום שכנא היה שארו של ה"ר וואלצקו, כנען נכבד מעיר לבוב, מי שהיה סוכן המלך יאגעללה (המולך בשנות קמ"ו־קצ"ד) והיה מכנה בתאר „אופיציאלים נוסטר", והמלך נתן לו בשנת רפ"ג, את הכפר ווירבין אצל סאמובר לשי ולדורון, והוא בעצמו יסד ויכונן את הכפרים: קארין, וואלצקוב, וואלקובא, וימת ערירי בשנת ר"א (השוה באלאכאן, היהודים בלבוב), וה"ר שלום שכנא הפין לרשת את הונו אך המלך השיב פניו ריקם.

4) בירשאדסקי, רוסקי יבריסקא ארכיב, חלק שלישי סמן 127).

המסים אשר אסף וקבץ הביא אל גנזי המלך, ומלבד זה פתח לו בית שולחני, והושיע מידי פעם בפעם את בני מרום עם הארץ, האצילים, השרים והסגנים ונשיאי הכהנה הקאטולית, אשר פנו אליו עת אסף כסף מצלחתם. לעזור להם ולחלצם מן המצר, והוא מלא את בקשתם בידיו המלאות והפתוחות, ויהי להם למשען ומשענה בהלואת כסף 5).

פרק שני.

אחרי מות ה"ר שלום שכנא עבר הונו ועסקיו אל ידי שני בניו ה"ר יוסף יוסקי וה"ר יצחק, ושכם אחד עבדו שניהם בחריצות נפלאה עד שנת רמ"ד. מאז והלאה נעלמו עקבותיו של ה"ר יצחק, ואנו מוצאים רק את ה"ר יוסף יוסקי בלבדו, שהיה חוכר על חשבון עצמו את גבית המסים שבערים: לבוב, בוסק והרובשוב.

שנות מספר אחרי כן, בשנת רס"ב, נמסרה בידיו של ה"ר יוסף יוסקי הרשות לגבות המסים והמכסים שבערים לבוב ובעלזא עד שנת רס"ה, ונטל עליו ה"ר יוסף יוסקי את ההתחייבות, לשלם אל גנזי המלך הסך של חמש מאות מארק, ואל הואיואדי בריסין מאה מארק, ולהגמון מהעיר קאמיניץ שבפודוליה עשרים מארק, וכהנה עוד 6) עדי השוותו את חשבונו של המלך.

מן העת הזאת והלאה נודע שמו של ה"ר יוסף יוסקי ופרסומו בתור סוכן המלך, מפני שחכירת המסים וגבית המכסים והארנוניות אשר בחצי המלכות של המלך יוהאן אלבריכט היתה בידיו, ולתכלית זאת קבל כתבי זכיה שונים שמהם נכר, כי כבדו המלך באופן נעלה. ולמקום מגורו בחר לו ה"ר יוסף יוסקי את העיר הרובשוב, ובה אוה למושב לו, ויתקע בתוכה את ביתו 7).

גם המלך אלכסנדר היגילוני, שהכתר בשנת רס"א למלך הפולנים, אף הוא, לא לבד שאשר וקים את כל מכתבי זכיה שהשיג ה"ר יוסף יוסקי מן המלכים שקדמו לו בשכבר הימים, עוד יתרה עשה מצדו, בחפצו להקל על ה"ר יוסף יוסקי ואל הסרים למשמעתו, למען יוכלו למשול בכל מקצעות מסחרם ועניניהם באין מכלים דבר שררה בלתי מוגבלת, ולכן העמידם בעניני דת ומשפט על מדרגה אחת עם השרים היושבים ראשונה

---

5) מיוד, בספר הנזכר מעמוד 99 עד 100.

6) השוה בירשרסקי, בספר הנזכר, סמן 30.

7) מיוד, בספר הנזכר, עמוד 100.

ראשונה במלכות, שהיו אלה נכנעים אך ורק תחת פסק דינו של המלך ומשפטו אשר חרץ 8).

בשנת רס"ב מסר ה"ר יוסף יוסקי אל גזבר המלך, בתור דמי־קדימה. את הסך של ארבע מאות ועשרים וחמשה פלורין, ובשנה שאחריה, רס"ג, נמסרה בידיו של ה"ר יוסף יוסקי גם גבית המכסים והמסים שבעיר חעלם והגליל שלה 9), וכאשר החרימו השודדים ממסעי־הצלב והאספסוף אשר עמהם, בשנת רס"ד, את רכושו של ה"ר יוסף יוסקי, או אז הפרע מן המלך בעד נזקו הרב, ונתנה בידיו עוד חכירת המסים שבכל חבל ארץ פודוליה, וזולת זה גם בערים העליץ, לבוב, סאנוק, פרעמישלא, בעלזא, חעלם ולובלין 10). המלך היה נאלץ לעשות את הצער הזה, מבלתי יכלת לשלם את הסך של שבע מאות ותשעים מארק שהיה ה"ר יוסף יוסקי נושה בו 11).

במשך הימים נעשה ה"ר יוסף יוסקי לאיש תקיף ואמיץ כח, ובכל אשר גדל האיש הזה ומעשיו הפיקו רצון המלך, כן גברה נגדו השנאה והמשטמה בחברת הכהנים הקאטולים, ויהי לצנינים בעיניהם, ויעמדו לשטנו על כל צעד ושעל, וטפלו עליו דבות שונות לפני המלך, והוא היה מוכרח לתת אזן קשבת להצעתם, ולגרוע מזכיותיו הרבים של ה"ר יוסף יוסקי, וכמו כן נאות להם לקחת ממנו בחזרה את חכירת המכסים והמסים מן העיר לבוב, ובגלל זה התחייבו את עצמם ההגמונים מטיאש מפרעמישלא ויוהאניס לאסקי, ונטלו עליהם להחזיר לה"ר יוסף יוסקי את הסכום של שש מאות ושמונים פלורין 12).

מן העת הזאת והלאה החל ככבו של ה"ר יוסף יוסקי לכהות ובראותו, כי נשתה גבורת המלך ופקדותיו על ידי הכהנים והחשמנים, וסר צלו מעליו, בגלל זה מחל על חכירת המסים ועסקיו הרבים, ויעתק אהלו עירה לובלין. פה רכש לו בתוך העיר ופנימה בית גדול בנוי לתלפיות. ובחברת אשת חיקו ומרבית ביתו חי חיי שלום ושלוה ובהשקט. ויהי אז היהודי היחידי הגר בין שכניו הנוצרים. אחרי כן חלה ה"ר יוסף יוסקי מחלה אנושה, ובראותו כי תש כחו וקרב קצו, ויבא בקיץ משנת רס"ז אל זקן העיר ניקוליי די דומברוביצא, ויעש שטר צואה, ובו הביע רצונו האחרון, שאחרי מותו תירש אשתו את כל רכושו והונו, וגם אשר הוא נושה מבעלי חובותיו כיהודים וכנוצרים שבערים לבוב, לוצק וחעלמא ועוד, רק באופן שתעשה לה לחובה לפקוח

---

8) בירשרסקי, שם.

9) שם סמן 31.

10) שם סמן 32 וגם 33.

11) שם סמן 34.

12) שם סמן 57

לפקוח על חנוך שני בניהם פסח עם שלום שכנא, עד כי יגדלו הנערים ויהיו לאנשים שימצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

ויהי כי עברו חלפו ירחים מספר, ויאסף ה"ר יוסף יוסקי אל עמיו במיטב שנותיו עלי אדמות. אלמנותו מ' גולדה שמה אחרי מות בעלה לדרך פעמיה. ותיסע עירה הבירה קראקא, לבקש ולהתחנן מלפני המלך זיגמונד הראשון, למען יקים את דברי אישה המת אשר צוה טרם מותו. המלך נעתר לבקשתה וימלא כל חפצה אשר הציעה לפניו, כי מצאה חן בעיניו ויט אליה חסד, וגם הבטיחה לעמוד לימינה כפי יכלתו, ולהיות לה לסתרה ולמגן נגד חמת מועצות העירונים שבעיר לובלין, אשר הצרו לה מידי פעם בפעם 13). גם בשנות הכאות, ר"ע, וגם רע"ח, השתדל המלך בעדה לפני יועצי העיר לובלין, למען יניחו אותה לגור בביתה ולא יפריעוה ממנוחתה, ואת המס השנתי שעליה לשלם קצב על עשרה מארק 14).

האשה מ' גולדה מלאה אחרי צוות בעלה, ותחנך את שני בניה על פו רוח אישה המת וכרצונו, ואמנם חפצה הצליח בידיה, כי בניה עשו חיל וילכו מעלה מעלה מידי יום ביומו, ויהי פי שנים ברוחם, בהיותם לסוחרים ואדירי התורה שזכו לעשות להם שם עולם לא יכרת. גם מ' גולדה עשתה אחרי כן שטר צואה, ותחלק בו את כל הונה לשלשה חלקים, לשני בניה הנזכרים ולבתה הבכירה שיקחו חלק כחלק. ותמת מ' גולדה בשנת רצ"ב ותקבר בקברות העיר לובלין.

עוד במשך ימי חיי האשה מ' גולדה, כבר לקח בנה ה"ר פסח את רסן הנהלת המסחר בידיו ותחת השגחתו, ויהי ה' עמו ובכל אשר פנה ה' הצליח בידו, ויקנאו בו שכניו הנוצרים ויקימו לשטנו על דרכיו ובעניני מסחריו הרבים, ובכל מאמצי כחם אבן לגרשו מביתו, ולהדפו מהסתפח בנחלתו. המלך הקציב אז את מס השנתי שלו על חמש מארק לשנה, ויהי לו למחסה ולמגן נגד משנאיו לבל יקימון, ולמרות כל זאת, צוו זקני העיר לובלין והצירונים את ה"ר פסח, לעזוב את ביתו אחרי חלוף שבעה שבועות, ויאיימו עליו, שאם לא ישמע לקולם יטילו עליו לשלם קנס חמש מאות פלורין. ה"ר פסח פנה אף הפעם אל המלך, ויקבל ממנו בשנת רצ"ה מכתב הגנה, כי הרשות נתנה לה"ר פסח ואשתו מ' אסתר לובה לגור באון מפריע בביתם גם להבא, כל ימי חייהם, ואולם החובה מוטלת עליהם, למכור בחזרה את הבית הזה לבעלו הראשון, והוא מחויב מצדו להשכירו לה"ר פסח ואשתו באופן שיובלו הם לגור בו עד סוף ימיהם, וכל המסים והארנוניות מחויבים הם לשלם, כאשר ישלמום בעלי הבתים האחרים 15).

בנו

---

13) מיטריקא קורונא כרך כ"ב דף 99. — מיוד, שם עמוד 82.

14) ברשדסקי, שם סמן 66 וגם 101.

15) בלבן, היהודים בלובלין עמוד 104.

בנו השני של ה"ר יוסף יוסקי ה"ר שלום שכנא נולד ערך שנת ר"מ"ח. החונן לאדם דעת ובינה, הכשירו בכשרונות נעלים ונשגבים בלמודי התורה, ועשה חיל בלקחו אשר הקשיב מפי מורו המפלפל החריף ה"ר יעקב פולאק בישיבתו הרמה. ואחרי אשר עזב ה"ר שלום שכנא את ישיבת רבו ומלמדו להועיל, שם לו למטרה להפיץ את שיטתו וחלוקיו בין התלמידים הצעירים, ולתכלית זאת כונן בעיר לובלין בית אולפנא, ונהרו אליו המון נעורים מכל אפסי מדינת פולניה, הכמהים לשתות בצמא את דבריו, וכמעט כלם נכתרים אח"כ בכתר הרבנות, והרביצן תורה בכל ערי הארץ הזאת 16), ובתוכם היה גם חתנו ה"ר משה איסרלש מקראקא. בנו ה"ר ישראל יספר, כי „העמיד תלמידים הרבה מסוף העולם ועד סופו, מפיו אנו חיים ומימיו אנחנו שותים, וזמנין סגיאין בקשתיו עם הרבה לומדים שיעשה פוסק, ותשובתו היתה... יודע אני דשוב לא יפסקו, כי אם כאשר אכתוב מטעם הלכה כבתראי ואין רצוני שיסמוך העולם עלי" 17).

שמעו הטוב של ה"ר שלום שכנא נתפרסם אז זולת במדינת פולניה גם בכל אהצות התבל, ומכל קצוי הארץ פנו אליו אדירי התורה והציעו לפניו ספקותיהם בעניני דת ודין. גם המלך זיגמונד הראשון כבד אותו והוקירו בתור איש מורם מעם, והקציב את מס השנתי שעליו היה לשלם רק על שלשה פלורין לשנה 18), ובשנת רצ"ב הרימו להיות הרב הראשי מן קהלת ישראל שבלובלין 19).

אחרי שנים אחדות, בשנת רצ"ז, נתעלה ה"ר שלום שכנא, במצות המלך, והשרים אשר אתו, להיות גם הרב הכולל מכל חבל־ארץ פולניה הקטנה, ויכשרו לא לבד להורות דת ודין, כי אם מלא את ידיו אף להחרים את כל איש אשר ימרה את פיו וצותו 20). בשנת ש"א הרשה לו המלך להחליף את מקום משכנו מעיר לעיר, כן נתנה בידו היכלת, להתמנות רבנים בקהלות השונות הסרות למשמעתו כחפצו, ואות נפשו 21). בעת הזאת נדפסו 22):

„פסוקים שחבר וארג ורקם בקרסי זהב מופז האחד המיוחד בתוך עדת

---

16) מיזר, שם, עמוד 228. מעלות היוחסין ע' ע"א, גרץ, דברי ימי ישראל חלק עשירי ע' 417. ולוחות זכרון ע' 2, 12, 47.

17) שו"ת הרמ"א סמן כ"ה.

18) מיטריקא קורונא חלק מ"ח עמוד 145.

19) ארכיב של השר סאנגושקו חלק ה' ע' 334.

20) שם.

21) שם.

22) הספר הזה יצא מתחת מכבש הדפוס של יוהאנים העליון בקראקא, ונשאר ממנו רק אכסמפלר יחידי בהמוזיאום הבריטי שבלונדון (השוה תולדות הדפוס העברי בפולניא ע' 3).

יעקב ההולך ונושא דגל מהנה ישראל הגאון ראש גלותינו הנר המערבי המשמש ביום ובלילה כבוד מהר"ר שכנא יצ"ו על ענין קידושין ובפרט על קידושי' כה"ר משה בן השר הרופא המומחה כמ"ר שמואל לועזי יזיי"א. שקידש מר' ברייגדל בת מנוח המכונה הענדל מקראקו, ובכאן הראה מתוך פלפול הגדול שהם קידושין גמורים ושכל בני ישראל יהיו מוזהרים

בה כי היא אשת איש של כמ"ר משה הנ"ל, ומי שרוצה לראות כתיבת יד וחתימתו של הגאון הנ"ל יבא וילך אל כמ"ר משה הנ"ל וימצא בידו כל חפצו".

למרות כל המשרות הרבות והרמות אשר קבצן ויאחדן בידיו, לא הניח ה"ר שלום שכנא את עיניו הפקוחות גם מעניני המסחר השולחני אשר ירש מהוריו, וכל השרים והסגנים חשב אל חוג הקונים של מסחרו 23).

ה"ר שלום שכנא היה עטרת תפארת ישראל עד יום מותו, י"ט כסליו בשנת ש י "ט, כי ביום ההוא הורם נזרו וגלה כבוד מישראל בהלקחו למרומים.

על מצבת קבורתו חרותים הדברים האלה 24).

„האבן הזאת אשר שמתי מצבה, יהיה בית מלון לאיש אלהי' קדוש ונורא, אשר הרבי' בישראל תור', יותר מכל אשר היו לפניו בדרי בתר', והחזיר ליושנה העטרה, והעמי' תלמידים הרבה, עד שכל דרי ארעא, מפיו חיים ומימיו שותים בתדרא, הלא הוא א"מ עטרת תפארת ראשי אלפי ישראל כ"מ גדו' קדו' ה"ה מופת הדור והדרו ראש גלות אריאל מאורן ורבן אב ב"ד ישראל גאון הגאונים מוהר"ר

---

23) מיטרוקא קורונא. חלק ס"ח ע' 272 וחלק ע"א א' 328.

24) לקורות היהודים בלובלין עמוד 18 והלאה. — הערות ותקונים ע' 8. — דברי ימי ישראל חלק שמיני ע' 337. — שו"ת הרש"ל סמן ט"ו.

שלום המכונה שכנא ב"ר יוסף זקצ"ל
ה"ה החסיד והעניו אשר נאסף אל עמו
ביום ו' ר"ח כסלו שי"ט לאלף השישי ליצי',
תהא נפשו צרורה בצרור החיים עם
נפשות הצדיקים שבג"ע...."

בהוצאות התלמוד בבלי שהדפיסו בקראקא בשנת שס"ב, הודיעו על השערים, כי הדפיסוה „עם הגהות מכתיבת יד הגאון מאור הגולה רבינו שכנא ז"ל". 25).

פרק שלישי.

מבניו של ה"ר שלום שכנא נודעים לנו:

א) ה"ר ישראל אשר גם הוא הרביץ תורה בישראל, ועוד בחיי אביו עמד לימינו, ויהי לו לעזר ולהועיל בהנהלת הישיבה, והשגחתה היתה מוטלת על שכמו, בהיות אביו אז כבר זקן ובא בימים. ואמנם אחרי הלקח אביו למרומים נהג הוא בלבדו את הישיבה, ואחרי שנים אחדות בשנת שכ"ז, הרשה המלך זיגמונד אויגוסט את עדת ישראל שבלובלין, לבנות בית גדול בנוי לתלפיות לתועלת הישיבה, וכל הרבנים המוסמכים בה יהיו מתוארים בשם „ריקטור" 26).

מפרי תנובת עטו ורוחו, נשארות לנו רק שתי תשובותיו שנדפסות בשו"ת הרמ"א (סמן כ"ה וסמן מ"ה), ושנת מותו נעלם.

מבניו שהשאיר אחריו ה"ר ישראל נודעים לנו: א) בנו ה"ר יצחק, מי שהיה פועל בבית דפוסו של ה"ר יצחק פרוסטיץ בקראקא, ויעזור בהדפסת הילקוט השמעוני שנשלמה בשנת שנ"ו, ונאסף אל עמיו בקראקא ביום ג' כ"ט אייר שס"ה, ככתוב שם בפנקס החק (דף נ"ט ע"א); „ונשמת כמ"ר יצחק בן הגאון מהר"ר ישראל [בן] ה"ר שכנא זצ"ל יום ג' כ"ט אייר ער"ח סיון שס"ה לפ"ק". 27). — ב) בתו מ' רבקה שהיתה אשת ה"ר הירש שור רב העיר בריסק דליטא 28).

---

25) תולדות הדפוס העברי בפולניא עמוד 19.
26) דובנוב, דברי ימי ישראל חלק ששי עמוד 362 ועמוד 489.
27) תולדות הדפוס העברי בפולניא עמוד 16.
28) תולדות משפחת שור עמוד 6.

ב) גם בת היתה לה"ר שלום שכנא ושמה גולדה, על שם אמו, ותלקח מה"ר משה איסרלש בקראקא, תלמידו היותר מפורסם של אביה, לאשה, ולדאבונו ולצערו הגדול נקטפה ממנו בדמי ימיה, בשנת העשרים לשנות חייה, ובעלה צוה לחרות על מצבת קבורתה הדברים האלה 29):

„הוי על שבר בת עמי
והלילה: איכה יועם
הזהב הסגולה: הרבנית
מר' גולדה ז"ל בת מהר"ר
שכנא י"ץ 30 ראש הגולה:
בכל מעשיה ומדותיה
היתה מהוללה: בת עשרים
כבת מאה לא נמצא בה
עולה: לזכרונה הטוב
הוקם זאת מצבת אבן
על תלה: עד יקומו שוכני
עפר בגילה: שנת שי"ב
לפר"ק י"א ימים לירח סיון
היתה זאת הבהלה: תנצב"ה
עם שצ"ע בגן עדן אמן סלה":.

וגם

29) את המצבה הזאת מצאתי אנכי בשנת תר"ס, ופרסמתיה בעתון החדשי (שנת מ"ד) ואחרי כן גם בהוצאה השניה מן ספרי דוחות זכרון עמוד 47.

30) ר"ת ישמרנו צורו.

פרק רביעי.

אחד מאלה המתימרים להיות מיוצאי חלציו של ה"ר שלום שכנא מלובלין, היה ה"ר צבי הירש, אביו של ה"ר משה 31), אשר זה האחרון כהן פאר בתור רב העדה העתיקה והמפוארה טורבין 32), וביום ט' ניסן משנת תע"א, פנה אליו ה"ר אליהו בנו של ה"ר אריה ליב בינקאוויצר, למען יסכים על הדפסת ספרו מכתב אליהו (האמבורג תע"ה), והנה הוא נענה להפצרתו, והסכמתו נדפסה ראשונה לפני הסכמות שמנה חכמי הדור.

ה"ר משה זכה שיצאו ממנו שני בנים גדולי הדור:

א) ה"ר מרדכי מי שלקח לו לאשה את מ' מרים בתו של ה"ר שמואל 33), אשר אביו ה"ר אברהם היה „ראש מדינה" מעיר מגורו טיסמניץ, ואחרי מותו של ה"ר אברהם נתנה משרת „ראש המדינה" על ראש ה"ר מרדכי, וגם הוא תקע אהלו בעיר טיסמניץ, ובשנת תפ"ד (ביום י"א תמוז), כאשר התאספו ראשי המדינה בועד העיר קוליקוב, למען התיעצו על אדות התישבות כסא הרבנות בעיר לבוב, חתם גם הוא בין הבאים שמה 34).

ב) ה"ר אהרן החי בעיר בראָדי ויהי חתנו של ה"ר אברהם שור 35).

פרק חמישי.

ה"ר מרדכי ראש המדינה מטיסמניץ היה אב לחמשה בנים והם:

א) ה"ר שמואל שהיה רב אב"ד בעיר מולדתו טיסמניץ, ויקח לו לאשה בת הרב הנודע ה"ר אביגדור מרגליות 36). וערך שנת תקי"ג לקח למרומים. ה"ר

---

31) בשער ספר עטרת צבי (זאלקווא תקכ"ג), ושם רשום בשגגה, כי שם אביו של ה"ר משה היה ה"ר שמואל, מפני שה"ר משה חתום בסירוש בהסכמתו שנדפסה בראש ספר מכתב אליהו, (האמבורג תע"ה) „בן ה"ר צבי הירש". ועל פי זה יש לתקן גם דברי הרא"ן מרגליות במעלות היוחסין עמוד ע"א.

32) השוה תולדות הרפוס העברי בפולניא עמוד 22 הערה 2.

33) אשתו של ה"ר שמואל מ' אדיל היתה בתו של ה"ר משה דיין הגדול בקראקא בנו של המחבר ספר מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע (בשער ס' עטרת צבי, וראה לוחות זכרון עמוד 27 בהערה):

34) השוה בעתון החדשי משנת 1918 עמוד 618. — כתבי הגאונים ע' 43. ומשרת ראש המדינה היתה משרה נכבדה ורבת הערך, ועל הנושאה היה לשבוע להמלך שבועת אמון ולקח על שכמו אחריות רבה (מיול, קורות היהודים בפולניא ח"א עמוד 232).

35) מעלות היוחסין עמוד ע"א.

36) הוא היה יושב על סדין בעיר חענטשין, ויהי בנו של ה"ר מנחם מענדל מרגליות

ב) ה"ר אברהם שישב על כסא הרבנות בעיר גרוחוב, ואחרי כן נתעלה להיות ראש בית דין בעיר לבוב בשנת תצ"ט, ועשרים שנה אחרי כן, בשנת תקי"ט, אחרי מות אחיו לקחוהו אחרי כבוד למלא מקומו בתור רב העיר טיסמניץ, ותהי המשרה הכבודה הזאת על שכמו עד יום מותו בשנת תקכ"ה.

גדול היה האיש הזה, וגדולי הדור כבדוהו מאד. בשנת תק"י הסכים על הדפסת ספר ברכת יוסף ואליה רבא (זאלקווא תקי"א) מה"ר יוסף תאומים, וכמו כן נדפסת ממנו הסכמה על ספר עטרת צבי (זאלקווא תקכ"ג), מאת שארו הקרוב אליו ה"ר נחצבי ב"ר יוחנן דרשן.

גם בועד יערוסלב משנת תקי"ג (מיום ב' חשון), עת התאספו שם חכמי הדור ההוא להציל כבודו של ה"ר יהונתן אייבשיץ, היה אף הוא בין הבאים ויחתום על המכתב אשר ערכו אל הרב הנזכר 37).

ג) ה"ר ישראל אביו של ה"ר בנימין וואלף, רב העיר סטריא, שגם הוא הסכים על הדפסת הספר עטרת צבי הנזכר.

ד) ה"ר יצחק אייזק, אשר בתו מ' בילא היתה אשתו של ה"ר נחצבי הנ"ל המחבר ס' עטרת צבי.

ה"ר יהושע אשר כנוהו בשם מארקוביץ (על שם אביו ה"ר מרדכי) וגם „ראבינוביץ" (חתן הרב). הוא נולד בעיר טיסמניץ ערך שנת ת"ן והחליף את מעונו עירה רישא. ויבחר לו לאשה את מ' ויטה נכדת הרב מ' שניאור האבד"ק רישא, ואחרי מותה, בשנת תפ"ו, ארש לאשה את בת הקצין ה"ר יחזקאל סג"ל לנדא, המכנה ה"ר יחזקאל טארנר נצר מטעי מגזע ה"ר יצחק לנדא האבד"ק קראקא.

ה"ר יהושע היה כל ימי שבתו בעיר רישא איש המעשה, הורה דת ודין וצדק ומישרים בתור פרנס העדה ומנהיגה, וכל עניני הקהלה על פיו יצאו ועל פיו באו, כי גם שר העיר רישא, יורש העצר לובומירסקי, היה בין מכבדיו ומעריציו בשביל כשרונותיו, ובגלל עזרתו ותמיכתו, היה לאל ידו לעמוד בתור ראש העדה ונשיאה משנת תצ"ט עד יום מותו ט"ו תמוז תקי"א, ויקברו אותו בשדה הקברות הקטן שהוא

האבד"ק קרוטושין, בן ה"ר משה האבד"ק טארנינראה, בנו של ה"ר מנחם מענדל האבד"ק פרעמישלא, — אשר אשתו מ' שינדלה היתה בת ה"ר משה מרדכי סרגליות סקראקא, — בן ה"ר שמואל האבד"ק פוזנא. אביו ה"ר משה היה פרנס העדה הישראלית שבפראג ובנו של רב העיר פראג ה"ר יצחק אייזק שנפטר שם בשנת רפ"ה, שהיה בנו של הפוסק הנודע ה"ר יעקב סרגליות סרעגנשבורג (מעלות היוחסין ע' ס"ג, שם ושארית ע' 44, צונץ, צור געשיכטע ע' 106, גרץ, דברי ימי ישראל חלק השמיני והתשיעי. ובירחון שנה י"ז עמוד 345).

37) לוחת עדות (אלטונא תקמ"ו) דף נ"א.— על ארות צאצאיו של ה"ר אברהם השוה כתבי הגאונים עמוד מ"ה בהערה.

שהוא אצל בית הכנסת הישן.

מבניו נודע לנו א) ה"ר חיים, ובנותיו: ב) מ' שינדל בונה, שהיתה אשת ה"ר שמואל שמעלקא הורוויץ האבד"ק ניקלשבורג, ותמת שם ביום ה' ר"ח טבת תקס"ד 38). — ג) מ' פיגה אשת ה"ר יוסף ליזרוביץ בנו של ה"ר אליעזר האבד"ק טארנא. — ד) אשת ה"ר צבי הירש מושקוביץ. — ה) אשתו של הקצין ה"ר משה נתן כהנא, בנו של ה"ר יעקב וואלף כהנא, אחד הטפסרים בקהלת רישא 39).

פרק ששי.

ה"ר שמואל האבד"ק טיסמניץ זכה שיצאו ממנו שלשה בנים שהיו עטרת תפארת לבית ישראל: א) ה"ר אלעזר, שישב על כסא ההוראה והורה צדק ומישרים בעיר טיסמניץ, וביום י"א תמוז משנת תקכ"ו נתן מהודו על ספר אהל מועד (פפד"א תקכ"ו).

ה"ר שלמה זלמן שקראוהו בשם ר' זלמן פרנס, ואשר המחבר ספר מענה אליהו (זאלקווא תקי"ח) יספר ממנו בהקדמת ספרו כדברים האלה: הרבני המופלא והמופלג החריף הנגיד והטפסר התייר הגדול מו"ה שלמה זלמן סג"ל מק"ק רישא... שהיתי מרבה נחתי"ם בשבתי בביתו נאוה קודש זה שנתים, מפתו אכלתי ומכוסו שתיתי ושם לפני כסא ושלחן ומנורה, כי הוצאתי החבור הזה לאורה".

ה"ר שלמה זלמן נפטר ברישא בשנת תקמ"ט וחתנו לוקח בתו היה ה"ר יצחק חיים בלומענפעלד האבד"ק רישא 40).

ג) ה"ר שמעיה, הוא האיש העומד בצדקו, יכנוהו בשביל זה בשם „ר' שמעיה הצדיק". ויגוע ויאסף אל עמיו בעיר ברודי ביום כ"ט טבת תקפ"א 41).

---

38) בספר מצבות העיר ניקלשבורג מה"ר פייכטוואנגר עמוד 13, ובכתבי הארכיב שבעיר רישא.

39) מעלות היוחסין עמוד ע"א — בהקדמת ספר מענה אליהו (זאלקווא תקי"ח) יספר המחבר, כי חתן דודו הרבני המופלא והמופלג סיני ושוקר הרים המפורסם מהור"ר משה כהנא מק"ק רישא... שהרבה להטיב אתי כל ימי היותי בק"ק הנ"ל, והאיש משה עניו מאד וגם הוא אמר לי השמר לך מלהזכיר בזכרון חדו"ש מחדושי תורה אשר שמעתי מפיו להביאם אל הספר".

40) בהקדמת ספר כרם יהושע (דבוב תרנ"ט). הסכמת הרי"ח בלומענפעלד נדפסה בראש ס' מנחת יצחק (זאלקווא תקס"ה), וכמשך ימי שבתו על כסא הרבנות ברישא, עזר להר"ר יחיאל איכל מפלונצק בכל מאמצי כחו, למען תהיה האפשרית בידו להדפיס את ספרו עמק ברכה (דבוב תקס"ח), ויגוע ויאסף שם אל עמיו ביום ז' טבת תקע"א (דוחות זכרון עמוד 101 בהערה).

41) בפנקס העיר ברודי.

פרק שביעי.

הר״ר שמעיה הצדיק הוא אבי ה״ר מרדכי הלוי מברודי, אשר בנו ה״ר יוסף אלעזר נולד לו בעיר ברודי בשנת תקל״ב, וילך בעקבות אבותיו נוחם עדן, ויעש צדק ומשפט בתור פרנס עיר מולדתו. בשנת תק״ע, בהיותו עוד עול ימים, כבר חתם לקנות הספר יסוד יצחק (זאלקווא תק״ע) אחרי צאתו לאור, וימת בשנת תרי״ב, ועל מצבתו חרות:

„שנת וישמרנו לפ״ק.
נפטר יום ג׳ ונקבר למחרתו
ביום ד׳ כ״ג כסליו תרי״ב לפ״ק.
פ״נ איש ישיש ונכבד
שש ועושה צדק ה״ה
הרבני המופלג החכם
מו״ה יוסף אלעזר הלוי
בן הצדיק מו״ה מרדכי
בר׳ שמעיה זצלל״ה נין
ונכד להרב הגאון אב״ד
דק״ק טיסמניץ יע״א
תנצב״ה.

פרק שמיני.

להה״ר יוסף אלעזר היו שני בנים: א) ה״ר יצחק שנפטר ונקבר בעיר ברודי. — ב) ה״ר שמעיה שנולד בעיר ברודי בשנת תקס״ט. בימי עלומיו הקשיב לקח מפי ה״ר אפרים זלמן מרגליות, ואחרי עשותו חיל בלמודיו נכנס לישיבת רב העיר ה״ר צבי הירש העליר המחבר ספר טיב גיטין, ואחרי כן התישב בעיר סערעטה (בבוקובינא) ויארש לו לאשה בת הגביר ה״ר אברהם מערדלר 42) ויביאה אל ביתו.

42) על אבן מצבת קבורתו בסערעטה חרות: פ״נ איש יקר רוח ירא אלקים שפל ברך בצלו הסתופפו רש ואביון ללחם הונו ועשרו עזר מיגיע כפו לצדקה ובאמונה פרנס ימי הלדן, לפ״ק (?) מו׳ אברהם בכ׳ דוב נפטר ביום ד׳ כ״ה תמוז [תר״ח] תנצב״ה.

ה"ר שמעיה היה הראשון מבני משפחתו שכנה את עצמו בשם שטיינבערג, בעת אשר כל בני משפחתו נקראים בכנוי לויער, ונאסף אל עמיו בעיר מגורו בשנת תרכ"ה. והדברים האלה חרותים על לוח מצבתו.

תרכ"ה.
שמש
מאז עלי
יושבי הארץ באור
נגהה יהלה ועתה
סתרה פניה אלקים
לקח עטרת זהב
ראשינו נאסף אל
אבותיו הרב החריף
הגאון אוהב התורה
ולומדיה מו' שמעיה
בן הרב מו"ה יוסף
אלעזר בהרב הצדיק
מו"ה מרדכי הלוי
מבראדי נפ' בש"ק
ר"ח שבט תנצב"ה.

פרק תשיעי.

הן"ר שמעיה הניח אחריו שני בנים ובת. א) ה"ר מנחם מענדל. — ב) ה"ר מאיר. — ג) מ' מלכה.

ה"ר מאיר הגיע לחנוך תחת השגחת אביו ויעש חיל בלמודו. הגביר ה"ר זלמן בעריש רוטנברג מבוהורודשני נתן לו את בתו מ' פעריל לאשה, ויתקע אהלו בעיר סערעטה אשר בבוקובינא. בעיר הזאת פרנס את עצמו בתור סוחר, ובכל זאת לא הניח מלהגות יומם ולילה בתורת ה', ובאהבתה שגה כל ימיו עד הלקחו למרומים ביום ח"י טבת תרס"ג.

בספר מחזה אברהם (סמן כ"ו) מאת בנו, נדפסה שאלה ערוכה ממנו.

על מצבת קבורתו חרותים הדברים האלה:

„פ"נ איש תם וישר
הולך תמים עם ד'
אלהיו דהיל הטאין
ומוקיר רבנן אוהב
ה' ולומדי התורה
הרב ר' מאיר בן
הרב הגאון המובהק
ר' שמעיה הלוי זצלל"ה".

אשתו מ' פערל נאלצה היתה לעזוב את ארץ מגורה בימי המלחמה העולמית מחמת המציק. ותמת בעיר ווינה בשנת התשעים ושלש לימי חייה, ביום כ"ב אדר שני משנת תרע"ו, ותקבר שם.

פרק עשירי.

לה"ר מאיר הלוי היו ארבעה בנים.

א) ה"ר אברהם מנחם מענדל נולד ר"ח אדר בשנת תר"ח. בימי נעוריו כבר הצטיין בחריפותו, וכל רואיו השתוממו על רעיונותיו הכבירים והנפלאים, ובלמדו תורה מפי הרב דמתא ה"ר בן ציון האבד"ק סערעטה, מצא שם הזדמנות לפלפל את הרב מ' אריה ליבוש הורוויץ, אשר גר אז בעיר הזאת, ואחרי כן נתמנה לרב העיר סטריא.

ה"ר אברהם מנחם מענדל הכתר בשנת תרכ"ט להיות רב אב"ד בעיר סניאטין, ובמשרתו זאת כהן פאר ערך שלשים שנה, עד שנתעלה להיות רב העיר ברודי, ובה הלקח למרומים בשיבה טובה ביום א' סיון תרפ"ט.

הוא הריץ מכתבים בעניני דת ודין עם כל גדולי הדור, ורק חלק מצער מפסקיו ותשובותיו הרבות הדפיס בשם מחזה אברהם (ברודי תרפ"ז), ועוד הרבה מהוראותיו נשארות בכת"י אצל יוצאי חלציו.

אשת נעוריו מ' טעמא היתה בת הקצין ה"ר דוד אגאטשטיין מעיר יאסי (ותמת בשנת תרמ"ח), ואשתו השניה היתה בת הגביר ה"ר אלטר אייזק שטרנהעל מעיר קולומעא 43).

ה"ר

43) אהלי שם עמוד 392.

ב) ה"ר יוסף אלעזר, נולד בעיר סערעטה בירח אדר משנת תרי"ב, ויארש לו לאשה את מ' הענריעטה בעקאל מעיר בוטושני (ברומניה), הוא בחר להיות מאנשי חרשת המעשה וכנעני הארץ, וינוב בשיבה טובה.

ג) ה"ר משלם נולד בסערעטה ונפטר שם ערירי י"ט אייר תרס"ג.

ד) ה"ר יעקב שאול הצעיר מאחיו נולד גם הוא בעיר סערעטה בשנת תרט"ז, ונתחנך בדרכי התורה והיראה, ואחרי בואו בשנים, הרבה ללמוד גם למודי חול ולהשתלם בהם. הוא לקח לאשה את מ' גיטלה טילה בת הגביר ה"ר אלעזר מרגליות מקראקא, והיא הולידה לו בן ובת.

ה"ר יעקב שאול גר בעיר קראקא, ואחרי כן, בראותו כי אביו הנהו זקן ובא בימים, שב עירה סערעטה, למען יהיה לו לעזר ולהועיל בכל מאמצי כחו, בשנת תרע"א התישב בעיר אנטוורפן, אחרי שכבר גר בה בשנות תרמ"ה עד תר"ן, ובה גוע ויאסף אל עמיו ביום ט' כסליו תרע"ג. בעתון מחזיקי הדת (שנה ל"ה סמן ט') וכמו כן בהמצפה (שנה תשיעית סמן מ"ז) נדפסו אז הדברים האלה:

„מעטה אבל ויגון לבשה עירנו בהלקח מעל ראשה אחד מיחידי סגולת אנשיה, הרב המופלא הגביר הנכבד על כל סביביו מו"ה יעקב שאול שטיינבערג בשנת נ"ו לימי חייו, אחיו של הרב הגאון הנודע בשערים מו"ה אברהם מנחם שטיינבערג אבד"ק בראדי, שהיה מלפנים אבד"ק סניאטין אשר לקח הנעדר הנאדר תורה מפיו בימי נעוריו. – כהולם פעם כן פלחה ומחצה השמועה הנוראה הזאת את כל לבות אנשי עירנו וכל פנים קבצו פארור, באשר חלה את חליו אך כימים שלשה וכמעט פתאום נקטף בדמי ימיו! זה יותר משנה אשר בא לגור הנה בקרבת שני בניו הנכבדים המתגוררים פה. אשר אהבת עולם אהבם וכל בם חיי רוחו. אף כי שבתו בעירנו זה מעט היתה, בכל זאת רכש לו במשך זמן קצר כמעט את כל לבות אנשי העיר לאהבה אותו בגלל מדותיו הנעלות ותכונות נפשו הרמות, אשר על ידן היה אהוב לכל וביחוד כי מדת הענוה קננה בלבו, כי את כל אדם קבל בסבר פנים יפות בפרט את כל עני ונכה־רוח להושיע למו כפי כחו אם ברב או מעט. אנשים למכביר מכל שדרות העם התאספו ובאו לחלק כבוד אחרון לאיש הדגיל מרבבה הזה, להספידו וללוותו לבית עולמו הרחוק מרחק רב מעירנו. שם נשא עליו מספד מר האברך הנכבד הרב מו"ה יעקב ראזענבלאט נ"י והעלה על נס את כל מדותיו הטובות ותכונות נפשו הנעלות ואת האבדה הגדולה שאבדה עירנו".

אשתו מ' גיטלה טילה נאספה אל עמה גם היא אחר מחלה ממושכה בעיר אנטוורפן ביום כ"ו סיון תרצ"א, ותקבר אצל אישה בקברות עדת היראים מחזיקי הדת.